

Η ΜΟΝΗ ΦΙΛΟΣΟΦΟΥ ΚΑΙ Η ΣΧΟΛΗ ΤΗΣ ΔΗΜΗΤΣΑΝΑΣ

Υπό Ιωάννου Γ. Σιόλα, Δ.Φ.

Η Μονή Φιλοσόφου είναι ευρύτατα γνωστή σ' όλη την Ελλάδα και το εξωτερικό ακόμη, γιατί κατά την περίοδο της Τουρκοκρατίας διατήρησε περίφημη Σχολή, από την οποία βγήκαν επιφανείς άνδρες.

Η Μονή Φιλοσόφου βρίσκεται σε απόσταση 4.000 μ. Περίπου νότια της Δημητσάνας. Έχει κτισθεί στις ρίζες ενός ψηλού βράχου, 200 μέτρα πάνω από την κοίτη του παραρρέοντος χειμάρου Λουσίου. Κάτω από αυτή έχει σχηματισθεί από τη διάβρωση του ποταμού βαθιά χαράδρα με πλούσια βλάστηση και σπάνια φυσική καλλονή. Πάνω απ' αυτή υψώνεται ο βράχος μεγαλοπρεπής και ατενίζει σαν γίγαντας την απέναντι πλευρά, όπου βρίσκονται άλλοι βράχοι, το ίδιο ψηλοί και απότομοι, γεμάτοι σπηλιές, σταλακτίτες και παλιά ασκητήρια. Λίγο νοτιότερα ακόμη, βρίσκεται η Μονή Προδρόμου Γορτυνίας που λειτουργεί και σήμερα, στη ρίζα ενός ψηλού βράχου, μέσα στην κατάφυτη και πανοραμιακή φύση. Την εξαίρετη αυτή τοποθεσία είχαν διαλέξει οι παλαιοί για την μοναστική εξάσκηση. Πολλά μοναστήρια και ασκητήρια υπήρχαν εκεί από τα οποία σήμερα σώζονται μερικά μόνο ερείπια.

Την τοποθεσία αυτή διάλεξε για να μονάσει στα τελευταία της ζωής του και ο εκ Δημητσάνης Πρωτοσηκρήτης, δηλ. Πρωθυπουργός του αυτοκράτορα Νικηφόρου Φωκά, Ιωάννης Λαμπαρδόπουλος, περί τα μέσα του 10^{ου} αιώνα (964 μ.Χ.) Ο λόγιος αυτός άνδρας, που απεκαλείτο για την εξαίρετη μόρφωσή του Φιλόσοφος, μιμούμενος το παράδειγμα και άλλων αρχόντων του βυζαντίου, αποφάσισε να μονάσει μετά την παραιτήση από το αξίωμά του. Έτσι ίδρυσε γι' αυτό το σκοπό μονή στην ιδιαίτερη πατρίδα του και την κατωχύρωσε με πατριαρχικό σιγίλιον, για να είναι ελεύθερη από τους τοπικούς επισκόπους (σταυροπηγιακή). Το σιγίλιον αυτό σώζεται στη βιβλιοθήκη της Δημητσάνας. Ακριβές αντίγραφον επικυρωμένον από τον Πατριάρχη Κύριλλον το 1624.

Το ασκητήριο του παλαιού αξιωματούχου της βυζαντινής αυλής βρίσκεται σ' ένα επίμηκες σπήλαιο (μήκους 130 μέτρων και πλάτους 0,60-8 μέτρων) στη ρίζα του προαναφερθέντος βράχου. Απαρτίζετο από μερικά κελιά και ένα εκκλησάκι για τις

ανάγκες της λατρείας. Από τα κελιά σώζονται λίγα ερείπια, μια δεξαμενή όπου διά κτιστού αγωγού (σωλήνα) περνούσε το νερό και ο μούστος στην περίοδο του τρύγου, καθώς και ο τοίχος μπροστά από την κοιλότητα που ήσαν οι πολεμίστρες. Το ενδιαφέρον όμως σήμερα προκαλεί κυρίως ο σωζόμενος παλαιός ναός της Μονής. Είναι ένας από τους αρχαιότερους ναούς της Πελοποννήσου γιατί έχει κτιστεί προ χιλίων και πλέον ετών (964) και είναι από τους πρώτους ναούς σταυροειδούς τύπου. Διατηρεί ελάχιστες, αλλά ωραίες τοιχογραφίες. Ιδιαίτερη εντύπωση κάνει ο ραδινός τρούλος του (με τις οδοντωτές ταινίες στα παράθυρα και την άλλη κεραμική διακόσμηση).

Η μονή αυτή καλείται μέχρι σήμερα Μοναστήρι του Φιλοσόφου και Κρυφό Σχολειό. Η πρώτη ονομασία οφείλεται στο ότι ο ιδρυτής ήταν πιθανώς καθηγητής της φιλοσοφίας στην Κωνσταντινούπολη ή λόγιος μοναχός. Η δεύτερη ονομασία «Κρυφό Σχολειό» οφείλεται στο ότι σύμφωνα με την παράδοση ελειτουργούσε εκεί κατά την διάρκεια της Τουρκοκρατίας ελληνικό σχολείο. Πιθανώς το σχολείο να ιδρύθει εκεί από τα πρώτα χρόνια της Μονής και ο Λαμπαρδόπουλος σαν μορφωμένος, θα είχε συγκεντρώσει αρκετούς σπουδαστές. Καθώς γνωρίζουμε τα μοναστήρια της Βυζαντινής εποχής ήσαν και κέντρα καλλιέργειας των ελληνικών γραμμάτων. Το σχολείο της μονής φαίνεται να εξακολουθούσε να υπάρχει μέχρι της Τουρκικής κατακτήσεως, οπότε με το κλείσιμο των ελληνικών σχολείων και τις δύσκολες συνθήκες της μονής λόγω της θέσεώς της λειτούργησε σαν «Κρυφό Σχολειό».

Είναι τόσοι πολλοί οι Ιεράρχες και οι Διδάσκαλοι που ξεκίνησαν από την ένδοξη αυτή μονή, ώστε δίκαια να χαρακτηρίζεται από τους ιστορικούς σαν πνευματικό φυτώριο του υπόδουλου Ελληνισμού. Επτά Πατριάρχες, μεταξύ των οποίων ο Εθνομάρτυρας Γρηγόριος ο Ε΄ και εβδομήντα μητροπολίτες επέρασαν από την Μονή. Ακόμη περισσότεροι έδρασαν σαν διδάσκαλοι, ιεροκήρυκες, κληρικοί κ.λπ.

Η Σχολή της Μονής Φιλοσόφου ήταν εφοδιασμένη και με πλούσια συλλογή βιβλίων και χειρογράφων. Από αυτά πολλά μεταφέρθηκαν στην κατόπιν ιδρυθείσα Σχολή Δημητσάνης, άλλα δε, κατεστράφησαν κατά την Επανάσταση και άλλα κατά την διάλυση της μονής το 1834. Στην Εθνική Βιβλιοθήκη Αθηνών σώζονται δύο σπουδαία παλαιά χειρόγραφα (12^ο αιώνα), τα άπαντα του Μ. Βασιλείου και το

Ευαγγέλιον του Βλαχομανώλη, στο οποίο ορκίζονταν τα μέλη της Φιλικής Εταιρείας. Μερικά άλλα χειρόγραφα και βιβλία σώζονται στη βιβλιοθήκη της Δημητσάνας.

Μέχρι το 1691 η Μονή Φιλοσόφου εξακολουθούσε να ακμάζει και να φωτίζει το υπόδουλο Γένος με το φως των γραμμάτων και της παιδείας χάρις στην απρόσιτη θέση της. Με τον καιρό απέκτησε και μεγάλη περιουσία από τις αφιερώσεις κτημάτων και ακινήτων από τους πιστούς. Την εποχή αυτή επεκράτησαν στην Πελοπόννησο οι Ενετοί και υπήρξε μεγαλύτερη ελευθερία. Οι μοναχοί του Φιλοσόφου απεφάσισαν και ίδρυσαν νέον, μεγαλύτερον ναόν και ξενώνα για τους ξένους και κυρίως για τους μαθητές της Σχολής σε θέση περισσότερο ομαλή και ευρύχωρη. Ίδρυσαν τότε νέον ναόν περί τα 300 μέτρα βορείως του παλαιού κατά το έτος 1691, όταν ήταν ηγούμενος ο Άνθιμος όπως αναφέρει η σχετική περιγραφή. Ο νέος ναός έχει σχήμα σταυρικής βασιλικής, είναι σύνθετος, τετρακίονιος τύπος (ο τρούλος δηλ. στηρίζεται σε 4 κίονες (κολώνες) που βρίσκονται στο κέντρο του κυρίως ναού. Η εικονογράφισή του είναι θαυμάσια και εκπληκτική. Ο πλούτος των θεμάτων, το κάλλος και η πνευματικότητα των μορφών, τα ζωηρά χρώματα προκαλούν ισχυρή εντύπωση. Ιδιαίτερος θαυμάσιον είναι το ξυλόγλυπτον τέμπλον με τη λεπτή επεξεργασία και την κομψότητά του.

Απέναντι του νέου ναού κτίσθηκε πύργος (ξενώνας) για τις ανάγκες των διδασκάλων και των μαθητών. Ενδιάμεσα υπάρχει αυλή, η οποία λέγεται ότι ήταν γεμάτη από δέντρα και κλήματα, κάτω από τα οποία αναπαύοντουσαν οι μαθητές και εδιδάσκοντο κατά τους θερινούς μήνες. Εδώ λοιπόν μεταφέρθηκε η Σχολή της Παλαιάς Μονής μετά το 1691. Εδώ η Σχολή εξακολούθησε να λειτουργεί μέχρι το 1764 οπότε παρεχώρησε την θέση της στη καινούργια σχολή Δημητσάνας, η οποία υπήρξε το πνευματικό της τέκνο και συνεχιστής της λαμπρής της παράδοσης.

Η Σχολή Δημητσάνας ιδρύθη το 1764, από δύο μοναχούς από τη Δημητσάνα, του Γερασίμου Γούνα και του Αγαπίου Λεονάρδου. Κατά την εποχή αυτή πολλαπλασιάστηκαν και τα σχολεία του υπόδουλου Ελληνισμού. Οι δύο αυτοί μοναχοί παρεκινήθησαν από τον διδάσκαλόν τους στη Σμύρνη, Ιερόθεον και ίδρυσαν παρόμοια Σχολή στην πατρίδα τους με την πρόθυμη βοήθεια φυσικά και των συμπολιτών τους. Τη Σχολή αυτή ονόμασαν «Ελληνομουσείο» και την εφοδίασαν με

πατριαρχικόν σιγίλλιον, για να μην επεμβαίνουν σ' αυτήν οι τοπικοί εκκλησιαστικοί άρχοντες, καθώς και με βιβλιοθήκη.

Οι ιδρυτές της υπήρξαν και οι πρώτοι διδάσκαλοί της, αφιερωμένοι στο έργο τους με ιεραποστολικό ζήλο και χωρίς αμοιβή. Η Σχολή εστεγάσθη σε οίκημα πλησίον του κεντρικού ναού της κωμοπόλεως, επλουτίσθη δε, με πλούσιαν κληροδοτήματα από τους ξενιτεμένους Δημητσανίτες. Οι άποροι μαθητές δεν επλήρωναν δίδακτρα και οι υπόλοιποι ελάχιστα. Αργότερα το 1781, την διεύθυνση της Σχολής ανέλαβε άλλος μοναχός από τη Δημητσάνα, ο Αγάπιος Αντωνόπουλος ή Παπαδόπουλος.

Το 1816 η Μονή Φιλοσόφου ενώθηκε με τη Σχολή Δημητσάνας για να ενισχυθεί οικονομικά η Σχολή από τα εισοδήματα της μονής. Αυτό επέτυχε με πατριαρχικό γράμμα, ο τότε Μητροπολίτης Παλαιών Πατρών Γερμανός από τον συμπολίτη του Πατριάρχη Κωνσταντινουπόλεως Γρηγόριον Ε', ο οποίος παντοειδώς υπεστήριξε τη Σχολή, όπου έμαθε τα πρώτα γράμματα. Στο μεταξύ όμως η Μονή Φιλοσόφου άρχισε να παρακμάζει με την έλλειψη μοναχών. Μετά την απελευθέρωση είχαν μείνει 2-3 περίπου. Γι' αυτό το 1834 έκλεισε και η περιουσία της εκποιήθηκε υπέρ του εκκλησιαστικού ταμείου.

Αυτή είναι εν συντομία η ιστορία της ευκλεούς Μονής Φιλοσόφου, η οποία σαν τηλαυγής φάρος εφώτισε το Έθνος κατά την περίοδο της δουλείας. Στους μαθητές της συμπεριλαμβάνονται και Ιεράρχες που διέπρεψαν για την αρετή και την εθνική τους δράση, διδάσκαλοι που εργάστηκαν με ζήλον για τη διάδοση της Παιδείας, ακόμη δε και αγωνιστές και εθνομάρτυρες.

Σήμερα η Μονή, στέκεται σιωπηλή στον υπερήφανο βράχο της, αναπολεί την παλαιά της δόξα και στο πείσμα του χρόνου διατηρεί την αίγλη και τους παλιούς θρύλους της. Μεγάλη είναι η οφειλή και το χρέος των νεωτέρων Ελλήνων προς τα ιερά αυτά ιδρύματα, τα οποία διεφύλαξαν κατά τους χρόνους της δουλείας τα ιερά και τα όσια του Έθνους.

Ιωάννης Γ. Σιόλας, Δ.Φ.